

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Planinarstvo i zdravlje.

Dr. Oskar pl. Hovorka.

(Svršetak).

Tako smo svršili hygijenički dio priprave za naše putovanje, i hoćemo sada da rekнемo dve tri o džepnim ljekarnicama koje mnogomu planinaru zadavaju puno brige.

U ovom pogledu grieše planinari na dva načina: ili ne misle ni malo na moguću nesgodu, koja ih može iznenada zadesiti, te u slučaju potrebe ne imaju ništa pri ruci, jer nisu ništa uzeli sobom, što bi njima ili drugomu moglo služiti, ili vuku sobom sva moguća sredstva, samo ne ona, koja su im nužna. Nastojmo dakle, da ne padnemo ni u jednu, ni u drugu skrajnost. Naša džepna ljekarnica treba da bude malena, kompendiosna i tako uredjena, da može služiti svakako za »prvu pomoć« u nezgodi, koja nas može iznenaditi na sred puta, jer možemo da obolimo na vanjštini ili u nutrinji tela.

U unutarnje bolesti možemo n. pr. ubrojiti prolijavicu (diarrhoea) proti kojoj nam dobro služi deset kapljica Tinctura opii simplex na komadiću šećera. Ovaj liek rabimo istim načinom, ako bi nas zaboljela cрева ili želudac. Samo treba da kapljice dobro brojimo, jer bi nam suvišne mogle naškoditi. Nastupi li slabost ili nesvjestica, treba da bolestnika položimo ravno na ledja, da mu otvorimo sve trakove i pojase, da mu razpustimo odielo i košulju na prsimu radi slobodnog disanja. Često pomognemo bolestniku već ovako, a dobro je ako mu ulijemo još malo vina u grlo; ako se i onda ne bi osviestio, približimo mu k nosu čep (ne boćicu!) a monijaka na što će se se svakako osviestiti. Zašto da glavu bolestnikovu duboko položimo? Zato, da krv njegovog tiela može u moždjanima slobodno kolati (cirkulirati), jer nesviest dolazi od anemije moždjana ili oskudice krvi u njima.

Što nam je činiti, ako se naš drug razboli od ožega (sunčanice)? Onda treba, da ga mekano položimo u hlad i da mu damo popiti dosta vode. Dobro upamtim, da mu u slučaju sunčanice ne smijemo da damo pitni vina, ni rakije, ni ikakvog žestokog pića, jer mu svakom kapljicom alkohola možemo na-

škoditi. Treba da mu zatim svučemo odieло, da mu otvorimo na prsima košulju, i gola prsa, glavu i vrat poškropimo hladnom vodom, a još su bolji studeni oblozi, koje mećemo na čelo, vrat i srce. Ako mu ni to ne pomogne, onda mu damo da vonja amonijaka. Ako se pak ni s ovim ne osviesti, treba početi umjetnim disanjem, t. j. treba da mu se prsi stiskaju suvremeno s disanjem. Nu to je sredstvo, koje se neda tako lahko opisati, nego valja da ga vlastoručno naučimo i nakon je sredstvo, kojim se služimo samo u slučaju najveće potrebe.

Drugi liekovi, koje sadržavaju poznate džepne ljekarnice, većim su dielom suvišne. Takovi su n. pr. Tinctura Valeriana (Baldriantropfen), Hoffmanove kapljice, Kamforov špirit, Bicarbonas Sodaе, gvozdeni chlorid, rabarbara, Dowerovi praški itd. To su sredstva, koja riedko trebamo, kad ih pak trebamo, čine nas nesposobnima za dalje putovanje. Tada nam treba ostati u krevetu i lječnik će nam potrebne liekove prepisati; ili su to sredstva, koja možemo na najjednostavniji način da zamienimo.

Važniji od unutarnjih liekova, jesu liekovi za vanjske bolesti i ozlede, koje snadju planinara čestije.

Ako nam krvari nos, obustaviti ćemo putovanje za četvrt sata, sjesti u hlad i metnuti u nos malo čiste, biele vate. Kao pripomoć možemo na vrat staviti studeni oblog. Do malo će se krv u nosnicama usiriti tako, da možemo naskoro putovanje nastaviti. Proti Zubobolji dobar je liek komadić vate namočene u Tinctura opii, koji stavimo u šuplji Zub, dočim drugim komadićem začepimo uho s iste strane. Treba da upozorimo na otrovnost ove tinkture, od koje može malo više nego 1 i po grama prouzrokovati otrovanje. Proti ujedu pčele, ose, zmije, rabimo opet amonijak, od kojega ćemo nakapati nekoliko kapljica na mjesto ujeda, koje valja podvezati i lječniku pokazati.

Važno je pitanje, što ćemo činiti kod raznih ozleda, koje nas mogu zadesiti prilikom putovanja.

Na male ranice, koje su postale razderanjem kože, priliepit ćemo komadić flastera (emplastrum diachylon). Ako je ranica veća, shodno je, da ju prije operemo raztopinom od kalium hypermanganicum; to su mali tamnomodri kristali, od kojih nekoliko komadića bacimo u čašu čiste vode i dobijemo tako lijepo modro obojenu raztopinu ovog lieka. S ovim antiseptičkim i sasvim neškodnim liekom može svaki izprati ranu, bila ona mala ili veća. Kad je rana oprana, onda ju treba posipati airolom, više njega staviti malo sublimat gaze, pa vate, i napokon povezati povojem (Binde). Kad je rana tako pokrita, da vanjski zrak ne može do nje, onda se možemo nadati, da će rana zacielići bez da se gnoji. Airol je fini, tamno pepeljasti prašak, koji djeluje na rane zajedno antiseptički (t. j. zapriječi gnojenje rane) i haemostatički (zaustavlja). Airol, uzprkos tomu, što je mao skup, ne bi smio da manjka u džepnoj ljekarnici. Na mjesto njega rabio prije je i još se rabi nesnosno smrdljivi jodoform.

Kadkad se dogadja, da putnik podnese veliku, dapače i težku ranu sa jakim krvotokom od kojega ima dvije vrsti.

Ili tamnocrvena krv kao mali potočić teče iz rane (venozni krvotok) ili prska jasno crvena krv ravno iz ozlede kao iz štrcaljke (arterijelni krvotok). U prvom slučaju ranjena je samo krvna žila ili vena (Blutader, Vene), u drugom žila-kucavica ili arterija (Schlagader, arteria). Što da činimo ako je n. pr. našemu drugu uslijed kakvog nesretnog slučaja oštri kamen rasjekao ruku? Možemo li ranu oprati, operimo ju, ako ne, stavit ćemo na nju malo airola, pokrit ćemo ju odmah sublimatgazom itd., te tvrdo povezati povojem. Nu, što ćemo učiniti, ako ipak rana dalje krvavi, dapače krv i kroz povoj izbjiga? To je znak, da smo ranu stisnuli pre malo. Ne treba, da ju opet razmotamo, već valja da ju drugim povojem jače stisnemo. Ako nam ni ovo ne bi pomoglo, valja da više rane (t. j. bliže srca) ozledjeni ud, ruku ili nogu, jako stisnemo i omotamo kakvim remenom ili jakim špagom. Uslijed toga će jamačno obvezani ud poblediti, nu to nam neka ne smeta, dapače je samo znak, da smo ranu dobro stisli i zapriječili svaki daljni krvotok.

Slomi li tko nogu ili ruku, onda će nam naša džepna ljekarnica malo koristiti. Za to se hoće lječničke pomoći. Nu recimo, da lječnik ne može odmah doći, nego tek za nekoliko ura i da ne možemo bolestnika ostaviti na mjestu, već hoćemo da ga prenesemo u koju kuću. U tom slučaju treba, da ga učinimo sposobnim za prenos, jer sa slomljenom kosti u nozi ništa ne može hodati. Treba, da mu stvorimo, improviziramo, privremeni omot, i to tako, da mu metnemo dva tri štapa ili dašćice na slomjeni ud, koje povežemo povojem iz naše ljekarnice. Ovakо ostane slomljena kost na mjestu, dok dodje liečnik, te bolestnika tako strašno pri prenosu ne boli, kao onda da mu tu pomoći nismo pružili.

Sadržaj naše džepne ljekarnice bio bi dakle sljedeći:

1. Airol; (antiseptički prašak).
2. Amonijak; (u boćici).
3. Tinctura opii; (u boćici) (dobije se samo po lječničkom predpisu).
4. emplastrum diachylon;
5. sublimatgaze;
6. vata;
7. povoj;
8. komadić šećera; eventualno još i:
9. glycerin.

Ovo su najnužniji predmeti džepne ljekarnice, bez kojih ne bi smio nijedan moderni planinar da kreće na dalje puteve.

Na svršetku spomenuti ćemo još tri glavna grieha u koje obično padaju planinari. To je najprije prevelika hitnja, s kojom putuju, jer ima planinara, koji bi htjeli puno, brzo i sve vidjeti. Pogrješka ova može nam pokvariti osim zdravlja ne samo nasladu putovanja, nego i cieli izlet, jer se pri tom ne odmaramo, nego umaramo. Drugi pak planinari grieše u tome, da na vrhu planine ostanu cio sat i dulje. Ovu neopreznost mnogi je već planinar platio težkom bolešću prisiju, dapače i životom. Na vrhuncu je zrak druge gustoće, nego u dolini, tu su obično i oštri vjetrovi, koji nam škode, kad smo ugrijani. Treća i naj-

ružnija pogreška je naopaki običaj onih planinara, koji bi htjeli da upoznaju svaku gostionicu i svikuda se dobro napiti i najesti. Ovo ponašanje treba da smatramo ne samo za neuljednost prama drugim suputnicima, kojima možda nije draga da pri svakom koraku jedu i piju, nego i kao nesmotrenost prema sebi. Prvo, nije dobro da putujemo punim želudcem, drugo, od prepuna želudca pala je gdje kojemu i kap. Tko se planinarstvom bavi radi gostionica, bolje će učiniti, ako ih prouči u svome boravištu!

Pogled u podzemni svjet domovine.

I.

Gorski kotar, hrvatsko primorje, Lika, Krbava, krajevi od Ogulina do Slunja, od Slunja do Karlovca i još neki drugi, spadaju na krašku formaciju, koja zaprema i Kranjsku, Istriju, Dalmaciju, Hercegovinu, Crnugoru i Albaniju, pružajući se istočnom obalom Adrije u Grčku.

Tko je ikada putovao spomenutim hrvatskim krajevima, opazio je jamačno, da se je tu najmoćnije razvio vapnenac raznim svojim odlikama, dočim mu je ostalo kamenje više manje podredjeno. Prije smo te krajeve zvali „Kras“ ili „Kraš-gorje“, nu kako to ime kao orografsko, nije shodno, napustiti ga geografi pa n. pr. Gorski kotar i hrvatsko primorje zovemo jugo-zapadnom visočinom.

U krajevima kraške formacije vapnenac je označio onu čudnoliku i zanimivu konfiguraciju tla, nu on je razredio i cirkulaciju vode.

Vapneno se kamenje uplivom vode i zraka lahko troši, raztvara i razpada, bilo na površini, bilo u utrobi zemaljskoj. Tako su na površini krasa postale one osobite prilike, koje naš narod zove ponikvama (Vertiefung). Razne su veličine i dubljine, nalikuju obično zdjeli ili lievku, pa ih naš narod u raznim krajevima domovine i razno zove. Poznamo ih kao jezerine, zniêteve, vrtače, dolčine, dolce, drage, dražke; znamo za ponikve snježnice i takove, koje u našem primorju zovu korita, dočim su sa Velebita poznate kao dulibe. Snježnice su ponikve, koje su zatrpane viečnim sniegom, a kadkad i ledom; ima ih u Gorskem kotaru oko Velikog Risnjaka, Snježnika, na Bitoraju, na Velebitu i druguda po domovini.

Značajne su za kras i propasti, bezdna (bezdanice) jame, rupe, ponori, uvori, duplja, golubnjače, šupljare. Sve nam ove tvorevine jasno predočuju, kako je tlo izšupljeno, ali odavaju i moć vode, koja stvara na površini vapnenca oštice, žliebiće i žljebove, a od kamena upriličuje i takozvane geoložke orgulje. No voda je stvorila od pećina i griže, trtere, hruste, kostrilje, škrape, stiene, na Velebitu one veličajne kukove (Pilipov kuk, Sadikovački kuk). Šupljinama ona uvire, da na drugome mjestu opet »izbije«, razlievajući se u povremena jezera, stvarajući vrela na prestanke (intermittirende Quellen), zanimive skakavce i prezanimive virove

u moru, kojih ima ciela nam morska obala od Istrije do Dalmacije. Po šupljima postale su i mnogobrojne vode ponornice, kojima naša domovina obiluje. Medju osobite tvorevine vode spadaju peći i pećine, koje obično zovemo i »spilje.«

Ima ih u raznim krajevima domovine, ali nigdje toliko, koliko baš u Gorskem kotaru, Lici i Krbavi. Imatih po gorama i planinama, ima uz obalu morsku i po otocima. Šupljine, koje su kratke i do kraja vidne, imajući oblik udubina ili pukotina, zove naš narod peći (Hohlung) n. p. Tropetarska peć kod Čabra Peršinova peć kod Novoga u primorju, Vindija kod Voće.

Duge peći zovemo pećine (Höhle, Grotte), a ove mogu biti pećine sa tekućom vodom i suhe pećine. U treću vrstu spadaju takove pećine, u kojima ima leda; to su ledene pećine, koje naš narod zove ledene, na Velebitu ledene če.

Naša domovina, kao što je zanimiva u svakome pogledu, tako se odlikuje i svojim pećinama, koje nam je za bivšu Karlovačku krajinu prvi pobilježio i opisao bivši škoski nadzornik, Franjo Julije Fras, a po njemu nas s njima upoznao prof. Klaić u »Prirodnom zemljopisu Hrvatske« u kojemima ima iz Hrvatske do 50 pećina. Tako bijaše do g. 1878. kad je ova knjiga izašla, nu od onda do danas napredovasmo u našem »spiljarstvu« više, nego li od vremena Frasovih do godine 1878. Mi poznamo našu domovinu ste strane kud i kamo bolje, pa nam valjda u tome pogledu nije ravna nijedna zemlja monarkije. Ne ćemo da procjenjujemo, ali je sigurno, da poznamo do sada za Hrvatsku i Slavoniju više od 150 peći i pećina, pak nam oto neka bude ponukalom, da im i unaprije naklonimo što veću pažnju i pozornost, jer se u njima kadkada krije i poviest pradobe čovječanstva. Tko ovu čita i proučava, tomu su poznata imena Duponta, Bouchera de Perthesa, Tournala de Christola, Godwin Austena, Wanckela i drugih, koji se proslavile izpitujući pećine englezke, njemačke, belgijske, francuzske, moravske, italske, španjolske.

Značajna su za krašku formaciju i polja, kao Gerovsko polje u kotaru čabarskom u kojem ponire Gerovčica svojim pritocima; Lokvarska polje sa ponornicom Malom vodom, Mrkopaljsko polje, koje je puno šupljina, a u primorju Grobničko polje na kojem ima više ponornica-sušica, za koje ne znamo gdje »izbjijaju«. Glasovito je i Gacko polje kod Otočca, koje protiče ponornica Gacka i Lipovo polje u kojem propada rieka Lika. Ima u nas i takovih voda, koje protiču pećine, a njihovi su svodovi prirodni mostovi.

U tome su pogledu znamenite pećine u Ogulinu (Badanj, Medvedica i druge), koje protiče rieka Dobra i Tounjska pećina kod Tounja.

Tkogod došao u Ogulin, poći će do Frankopanskoga grada i željeznoga shoda, da razgleda Gjulin ili Julin ponor u koji uvire rieka Dobra. Ova ponornica izvire u Gorskem kotaru, protiče dolinu dobransku, teče prama Gomirju i uvire u spomenuti ponor, koji je 38 metara dubok, a »vrata« pećine do 20 m. široka.

Dobra se ne ruši podzemno silnom bukom, ako i buči u kamenitu koritu,

već teče položitom strminom i ponorni joj tok iznosi do 5 km. Tekući podzemno, izbija kod Gojaka, nedaleko Popovog sela. Kad Dobra nabuji, ne može »grlo« ponora, da je naglo »požire«, ona se povraća, ponor napuni, kadkad Ogulin zapavljuje i u druge šupljine propada, a kad presuši, da se može proći podzemnim tamnikom od Ogulina do Popovog sela. Osobito je zanimiva Zapadna Mrežnica, koja pod imenom Drežnice izvire pod Javornicom (1375 m.) iz više manjih jezera, koja za kiše nabujaju, pa kad su »velika vremena«, Drežničko polje pretvaraju u povremeno jezero.

Na tome polju Drežnica i ponire i tekući 11 kilometara podzemno, izbija kod sela Zagorja, gdje su tri jezerca i zove se Zagorska Mrežnica. Protiče Munjavsko polje kod Ogulina, na Oštarijskom se polju »razlieva« u više rukava i rukavaca i »povire« na mnogo mjesta. Glavni je ponor kod Skradnika u koji voda uvire jakom bukom, okrećući mlinove Stjepana Božićevića, a spominjemo i Lukačev ponor u polju u kojem »zavire« kao kratak potok. Jedan rukav zavire u pećinu Hambarac, teče podzemno kroz izšupljeno brdo Krpelj i izbija na Tounjsku pećinu kao Tounjčica, te se kod Tržića salieva u Plaščansku Mrežnicu, a s ovom u Koranu i Kupu kod Karlovca.

Drugi prodor Tounjčice nedaleko je Tounjske pećine, a treći se razlio u u prilici jezerca pod gradom tounjskim.

Da je Zagorska Mrežnica samo nastavak Drežnice znadu ljudi odavna. Kad je na Drežničkom polju povodnja, odplavljuje voda sieno te ga izbacuje na prodoru kod Zagorja. Kada voda zakuha u jezercima, bije i na glavni prodor, a tad je sigurno na Kapeli i Drežničkpm polju pala jaka kiša.

Tok Plaščanske ili Iztočne Mrežnice iznosi 57 km. Ona izvire kao Stajnica, protiče Stajničko polje, teče izpod Male Kapele 10 km. daleko, pa izbija kod Plaškoga »na malo« i »veliko« jezero u kojemu smo našli i »virove« što svjedoči, da mu voda pritiće i okomitim pravcem. Od ovdje zove se Mrežnica, Dretulja, koja protiče cretove Plaščanskoga polja, dolazi poslije u skup sa Vrnjikom, pravi dalje Plaškoga okuč ili okuku, pa se razlieva i gubi u ponore i ponorce, kojih ima više od 50, a ime im od zemljišta dotičnog seljaka. Kod Latasovog sela razdvaja se Dretulje u dve panoge, koje imadu mnogo ciepova i ciepacu. Jednom panogom uvire Dretulja prama Paležu, drugom pod gorom Strmicom, koju protiče podzemno na 6 km. daleko te izbija kod mjesta Mrežnice kao Mrežnica i poslije se sastaje sa Zapadnom Mrežnicom.

Zanimiva je i ponornica Jesenica kod istoimenog sela preko kojega vodi put na naša čarna Plitvička jezera. Ima dva izvora »veliko« i »malo« vrelo, ali joj za povodnje pritiće voda i iz drugih strana. Tako ima nad malim vrelom pećina (spilja), pa kad voda ovdje udari, ima je dosta ciela okolica. To se je dogodilo 6. srpnja g. 1895, kad se razlilo i susjedno povremeno Begovačko jezero ili Blata.

Pod gradom Jesenicom »razlieva« se u ponore, nu glavni su ponori Bučnice na kraju sela. Tekući Jesenica podzemno, izbija kod sela Slušnice kao

Slušnica iz pećine, teče prama Slunju, gdje se zove Slunjčica »raztače« se u brojne slapove (raztoke) te utiče u Koranu.

Od znamenitih ponornica našega podzemnoga sveta spominjemo i Ličanku iz Gorskoga kotara, koja od Fužine do Liča protiče daleko Ličko polje u kojem se razdvaja u dva rukava. Jedan uvire pod dubokim dupljem Gavranicom, drugi pod vrhom Kobiljakom.

Tekući podzemno, provaljuje, kad nabuji, u Vinodolu kod Sušik-sela nedaleko Triblja na osovni bezdan na koji kadkad i težko kamenje izbacuje. Odavde do njezina utoka u Vinodolku, (Vinodolsku Rječinu) zovu Ličanku, Fužinarka, jer narod znade, da je to voda, koja dolazi od Fužine. To mu sviedoče ribe, koje Fužinarka izbacuje, kao pastrve, frilje (*Phoxinus laevis*) i glavoči (*Cottus gobio*), koje živu u Ličanki, pak i piljevina fužinarskih pila. Narod dapaće priповieda, da se je neka djevojka, noseći u goru jaram volovski, omakla na kamen usred Ličanke, da su je ponori kobiljački ponesli, a susičko ždrielo izbacilo. Priča i to, da se je utopio vol, kojega je poslije Fužinarka izbacila.

Kada voda nabuji, zaplavi Tribaljsko polje, pak ga pretvara u povremeno jezero na koje se liep vidik otvara sa podora grada Drivenika.

Ima na hrvatskom krasu i takovih pećina, kroz koje vode ne protiču stalno, već su povremena vrela rieka i potoka, a ima i takovih u koje voda utiče i podzemno se razlieva u jezera, akoprem je možda prije preticala.

Takova je pećina Vrlovka kod Brloga na Kupi, (vidi sliku), poznata radi svoje duljine i krasnih siga, a zanimiva i toga radi, što joj bijahu vrata za turskih vremena zazidana; Vrlovka bijaše dakle »obranbena« pećina, podzemni zbjeg za one jadnike, koji su se u nju zaklarjali pred Turcima. Kad smo u ovoj spilji bili prvi puta, bila je voda tako velika, da je segnula blizu ulaza i prije možda i preticala, a kad smo bili u njoj po drugi puta, razlila se voda u jezerca preko kojih su nas seljaci prenašali.

Vode, koje vani propadaju, protiču Vrlovku, a da je to vanjska voda, sviedoči nanos u kojem ima sitnog kamenja, pieska, siena, puža i drugih stvari, koje je voda doplavila. Narod priповieda, da Vrlovka vodi do ponora Bazovice, što leži u šumi Bukovju, a sat i po daleko od njezina ulaza.

Blizo Vrlovke izbija na dolomitne stiene potok Stankovac, teče veoma naglo i utiče nakon kratka toka u Kupu, a sigurno je odtok podzemne vode, koja nam je do sada još nepoznata. D. H.

Na Risnjaku.

Sa Risnjaka, gdje se pruža
Vidik bajan i zrak čist,
Gđeno evate gorska ruža
I bratac joj bjelolist,

Na osvitu zore rane
Hrvatski naš motrim dem,
Divan li je na sve strane,
Sličan raju zemaljskom.

Za Okićkih uprav gora
Sunaše se radja nam,
Te do sinjeg hrli mora,
Da ogrije braću tam:
Neka ljube prag svoj sveti,
Doma svoga svaku čest,
Brat u brata neka nieri
Domoljublja čistog svest.

Učku motrim nebotičnu,
I pozdrav joj šaljem svoj,
Te na braću mislim dičnu
Naokošto su njoj:
Dao Bog i sreća zlata,
Da su jedno s braćom svom,
Nek je cieli rod Hrvata
Samo jedan sretan dom.

Eno drevnog tam Triglava,
Kako stražu straži nam,
Gdjeno dična majka Slava
Sveti, tihimima hram.
Tu je narod s nami jedan,
Narod dičan, čil i blag,
Ljubavi nam bratske vriedan,
Bogu mio, ljudem drag.

More naše veličajno
I Velebit kršan k tom,
Sve mi ovo priča tajno
Kako krasan naš je dom.
A ostalo, što ne gledam
U duhu je preda mnom,
Pa u misli to poredam,
Te sam svuda s dušom svom.

Tu se Bogu molim smierno,
Da mi domu sreću da,
Da nad njime bdiye vierno,
Nek ga sudba mine zla:
Nek nam narod napreduje
U znanju i vrlinam,
Svoje brani, tudje štuje;
A to hoće i Bog sam!

Na Risnjaku, 15. kolovoza 1892.

Jakov Majnarić.

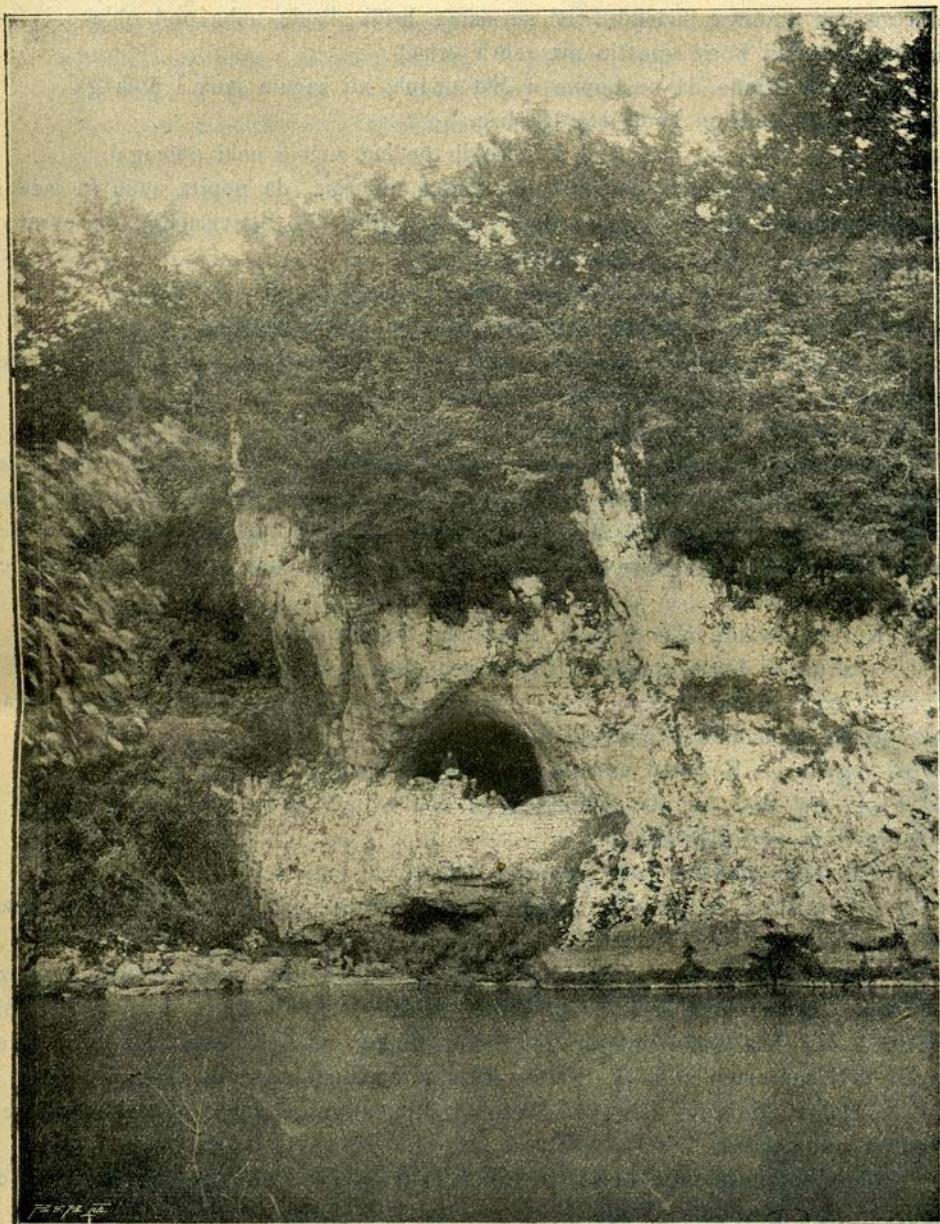
Bjelolist.¹

Bijaše divna ljetna noć. Blagi, topli dašak lahorio je vrhom i dolinom; miomiris širio se iz tisuća i tisuća ljetnih cvjetaka na sve strane. Na nebu blistale nebrojene zvezde, a mjesec natapao je zemlju potocima svog srebrnog svjetla.

Bezživotna priroda, koju je sunčani žar po danu pripekao, odahnula je opet u hladnoj mirisavoj noći i bila sva blažena. Drveće šaputalo si sladjano i milo, travi je i grmlju odlanulo, a cvijeće medjusobno kao za šalu prepiralo se sa mjesecčevim zrakama. Uza to vodile su kolo vile planinkinje. Nije li to prava sreća, pravi raj.

Tako je slavila čitava priroda veselu, ljetnu noć. A angelo Božji, koji je u to doba letio gorama i dolinama, bio je veseo, jer će moći dragomu Bogu da izvesti o dražestima ovoga sveta.

¹ Tako zovu ovu krasnu alpinku u Gorskem kotaru. Na Bledu smo zabilježili ime »pečnica«, oko Triglava zovu bjelolist »planinka«, u Bugarskoj, gdje je tek lani odkriven, »Balkanska zvjezd«; Niemcima je poznata kao »Edelweiss«.

Pecina Vrlovka kod Brloga.

Sada se vraćao na nebesa. Visoko je u zrak dignuo svoja krila. Ravnina gubila se sve više izpred njegovih očiju, te je već dospio do takove visine, gdje ne ima stanova ljudskih, već se same hridi dizale nebu pod oblake i jedini se planinski borić spustio niz rebra vrha.

I kerub htjede da se popne u čist uzduh, ali začuje jauk i pomagaj.

Odmah obustavi svoj let, da sluša.

I sibilja! Nije se prevario, sa visokih pećina začuje neki pomagaj.

I pošto je blaženi taj duh od Boga odabran, da popita noću za jade i nevolje stvorova Božjih i da to dojavi pred priestolje Svevišnjega, on upravio svoj let onamo, odkuda je čuo pomagaj.

Na pećinama nadje sakupljene duhove planinske tužne i žalostne.

»Što je vama?«, zapita je anggeo, »zašto ste tako tužni i žalostni?«.

»Ah svjetli duše«, odvratiše ovi, »za nas nema nikakove radosti, za nas nema ničega, što bi nam razveselilo srce.«

»Kako, da vas razumijem?«

»Oj, obazri se samo, pa ćeš odmah pojmiti našu tugu. Evo, oko nas nema ničega, čime bi se razveselilo i oko naše, već sam gol kamen i nešto kržljjava bilja. Nema tu ni cvieća, ni drveća, ni trave, na čemu bi se razblaživale duše naše. Pa nema tu ni živa stvora, i čudo je ako zamakne ovamo ili doskače plaha divokoza.«

Kerub povladjivaše te rieči planinskim duhovima.

»Pa da se barma možemo nasladjivati liepim vidikom!« uzdahnu ovi. »Ali tu kod nas viečni snieg i led, a glavice nam zastrte ponajviše oblacima, pa tako jedva da nam oko pane u ravnicu i dolinu.«

Angjelu se Božjemu nadmu grudi od sažaljenja.

»Ja ču vaše tegobe odnjeti pred lice svoga gospodara,« utješi je milo.

»On će vam već pomoći.«

Zahvalno gledahu sada planinski duhovi na angjela.

»A kakove su te vaše želje?« upita kerub dalje. »Što da vam zamolim od Boga?«

»O svjetli duše,« klikoše ovi kao iz jednog grla, »naša je molba skrež skromna: Da je nama samo jedan jedini cvjetak, s kojim bi se igrali i kratili si vrieme! Ma bila kako mu draga čedna biljka, ma još neznatnija, kao što je imaju naši suplemenici dolje: gorska ruža i tamnomodra vladislavka.«

»Dobro, dobro«, odgovori kerub i utješiv još jedanput duhove planinske, i odleti put nebesa.

Tuj pridonese pred prestolje Božje želje svojih štićenika i izposlova kod dobrostivoga gospodina Boga, da jim se izpunila želja.

»Već ranom zorom vidjeti će planinski duhovi ispunjene svoje molbe«, reče on blagim posmehom, »i pošto bijahu u svojim željama tako čedni, to će jim to nadkriliti svako očekivanje.«

Kad se je kerub usrdno zahvalio, te se s najdubljim strahopočitanjem udaljivo, razastre dragi Bog, blagoslivljući svoje ruke, nad pećinama i izreče nekoliko rieči, kojima je stvarao novo cvieće.

Ej, kako veselje bijaše sljedećega jutra medju planinskim duhovima! Svi bijahu sretni, preblaženi, kličući od radosti.

Ove su noći dobili prekrasan ures: iz kamenih pukotina niknula je predivna biljka sa bielo pustenim lišćem, a poviše nje svjetle zvjezdice, koje se sjahu i blistahu, kao blage, od radosti preobražene oči ljudske. Iz čašaka iztaknuli se sitni vienčići, što je držalo zvjezdoliko lišće, te nadopunjivalo ljepotu cvieća.

Malo da nije čudnovato, kako je mogla takova biljčica svoje korenje spustiti u pukotine stena, te kako je mogla živjeti na pustoj, hladnoj, kamenoj grudi.

Planinski dusi bijahu uzhićeni i klicahu od čuda.

»Kako je čarobno i blago to cvijeće!« uskliknu jedan od duhova. Njegovo je cvieće, čini mi se bilo taknuto u sjaj mjeseca i čar zvezda, što no su tako blizu nas.«

»Jest, jest,« kliknu ostali, »to je kraljica planinskoga cvieća! Naliči maloj vili, na koju može sve ostalo cvieće pogledati s udivljenjem i strahopočitanjem.

I oni si jošte dugo pasli oči i grijali srce na tihim sjajnim zvjezdicama, te bijahu sretni, da se imadu sada čime pozabaviti. Ali ne zaboraviše pri tome da zahvale darovatelju toga cvieća; zahvalno gledajući na nebo veličahu: »Velik je Gospodin! Hvaljeno budi ime njegovo i dobrota njegova!«

* * *

Za tihe, tople mjesecine možeš i danas vidjeti, kako planinski dusi svoje zvjezdato cvieće miluju i dragaju. Ljudi se i životinje takodjer nasladjuju kako se cakli i kako je čedno; divokoza ga promatra često i dugo svojim velikim, liepim očima, pa i sam orao spusti se kadkada iz oblačnih visina, da mu se nadivi. Smrtnici se pak smatraju sretnima, kada to cvieće sabiru, koje sgodno zovu »bjelolist« kao znak čiste i Bogu posvećene duše.

J. M.

Volinska špica.

Gora Ivanščica, što obrubljuje naše krasno Zagorje sa sjevera, stere se od Očure do Novoga Marofa. Bilo joj je uzko i dugoljasto, te se uzvisuje prama sredini, gdje se Ivancu na jugu uzdiže Velika Ivanščica (1061 m.) najviši brieg sjeverne Hrvatske. Sjeverno prigorje sastavljuju bregovi zaobljenih glavica, koji padaju dosta strmo u Bednjansko polje, dočim se južno prigorje razdrobilo u bezbrojne brežuljke i brdeljke, koji napunjuju prama Zagrebačkoj gori naše Zagorje. Brežuljci sjevernoga prigorja zarasli su šikarom, naročito borovicom i slabom hrastovom šumom, a bregovi bukvom, koja seže do samoga bila, gdje se najavlja crnogorica. Tu i tamo, n. pr. oko Borja kod Lepoglave, ima i bočika. Južno je pogorje obradjeno i vinovom lozom zasadjeno.

Za Ivanščicu goru kod Lepoglave bilježimo ove briegove od zapada prama

iztoku: Očuru, Kozjan, pod njim Kozjanec, dalje Dubravu, Gradišće, Trnjak, Volinsku špicu, Krnišiće, Vudek, Veliku i Malu peč, Turmeke i Imeni brieg.

Posjetiv Ivanščicu i Kozjan po dva puta, odlučih obači i Volinsku špicu za koju sam slučajno doznao.

Bio sam kod kapelice sv. Ivana i pasao oko na proljećem probudivšoj se okolici lepoglavskoj. U to nadošao seljak Lovro Šmuc, koji zna za ime svakomu briegu. Imenujući pojedine bregove, zape mi uho o Gradišće, te upitah Lovru, ima li gore koji podor ili gradina. Reče mi, da je prije nekoliko godina bilo kamenja i opeka, nu da su pastiri, koji onuda blago pasu, sve razorili i porazbacali. Ovo mi je pripovjedao 28. ožujka 1890., a za nedjelju se dogovorismo, da ćemo poći na Gradišće.

Osvanulo krasno, svježe, proljetno jutro. Zrak mirisao od onog prvog sočnog zelenila, a sunce prosjevalo kroz mlado sočno lišće i pupove žućkasto-zele-nim svjetлом. Ševe Bednjanskoga polja, trepteci u božjem zraku, dizale se u oblačne visine, milo šavrile i pjevale: »Sij, sij; ori, ori; vrzi, vrzi!« i time opominjale seljaka, da je proljeće nastalo, da valja orati, sijati i saditi. I kos je milo zaslučao, vabeći kosovicu, a k njemu se pridružila i zeba, pozdravljujući glasnim pojmom pomladjeno, proljetno jutro. Sva priroda nam šaptala, da je zima u proljeću izumrla, a posvjedočavale to i prve proljetnice od skromne krivo-vrate ljubice, biele i žute šumarice, do već odcvale visibabe.

Podjosmo preko sela Sestrunci i zakrenusmo za malo u goru, u bukovu šumu. Bila je cvjetna nedjelja i zato sastasmo po kojega Lotorca, koji je drienak ovezan crvenom vrpcom u Lepoglavu nosio na blagoslov. Upitav jednoga, zašto iz Lotorca, gdje mu je župa, ide u daleku Lepoglavu, reče mi, da je to takav običaj još od onda, dok je onđe bio pavlinski samostan.

Uz put nas po pristojnim mjestima pratilo razno proljetno cvieće. Kod svakoga bi se zaustavio i pitao Lovru, da li mu zna ime.

— Ovo je žanikar (Anemone triloba) i dobra za rane; ovu žutu zovemo pesmica (Primula acaulis), jer se može kroz nju pjevati, kad se metne u zube.

— A kako zovete ovaj cvjet? upitah, pokazav mu štapom na visibabu (Galanthus nivalis.)

— Mi to zovemo »lučenka«, jer ima luk s dola.

Dodjosmo i pred otrovni likovac (Daphne Mezereum), koji svojim mirisom omamljuje. Lovro ga je poznao i dodao, da ima poslije crvene jagode i da ga zovu stari ljudi »glistenjak«, no zašto, da nezna. Za kozlac (Arum maculatum) mi rekao, da se zove »cremuš«, za jelenjak (Scopolendrium) da je »jezičac« i dobar liek od vruće zimnice.

Ovako propitkujući i razgovarajući, uzpesmo se dosta visoko, odkud nam se otvorio vidik na lepoglavsku okolicu. Kad bijasmo Gradišću blizu podnožja, upita me Lovro, bi li pošli na Volinsku špicu, dodav, da je to za Kozjanom naj-viši brieg u okolici. Podjosmo, lagano se uzpinjući šumom Kozjačom, gdje me je u veliko iznenadila proljetnica Corydalis solidia. Nisam do sada nigdje te biline u tolikoj množini našao, kao ovdje, na zapadnoj i južnoj bočini briega.

Bijaše ih na hiljade, a medju njima više bjelacah (albina), nego li crveno-cvatućih pojedinaca. Lovro se nije mogao sjetiti imenu, niti je poznao ugledno cvatuću »*Scilla bifolia*«.

Kad bijasmo Kozjači na kraju, zagledah pred sobom vrh u prilici čunja; bijaše to Volinska špica.

Ovaj je brieg u toliko zanimiv, što mu se onaj čunj kao nasadio. Bočine su mu zarasle bukovom šumom, dočim sa iztočne strane ima i nekoliko cerova, od kojih je jedan osobito zanimiv. Deblo mu je izraslo koso, svija se poslije vodoravno, zakreće polukružno i uzdigne se napokon polukružno sa nakosim granama.

Sama »špica« kao da je od vapnenca kamena složena, otvorena i pusta, te se s nje otvara prekrasan vidik na daleko i široko, što za Ivanščicu nemozemo reći, jer ga zatvara bukova šuma

Posjednuv na travu, zagledah biele oblake osobita oblika, nu kad sam podoštio pogled, razpoznam, da to nisn oblaci, već visoki alpinski vrhovi sniegom pokriveni, uzdižući se u oblačne visine.

Simo bliže redao se brieg do briega, nizalo brdo do brda sa ubavim dolovima i prodolima sve do gore Maceljske, pod kojom zagledasmo tvrdi grad Trakošćan. Vidi se i Bednja s onim zanimivim briegom Želimorom, koji svoga oblika radi mora svakomu pasti u oči. Nu što bijaše u tom proljetnom, prirodnom stvorenom okviru osobito, to su biele crkvice po bregovima s naše i slovenske strane. Lepoglave ne vidismo, jer nam ju zastirala bukova šuma, ali smo zato gledali ono ogromno Mariborsko polje, za koje ti se pričinja, da se na kraju spaja sa nebom. Južno se razmaknuše dva briega a reć bi medju njima nasadio se cielomu učenomu svietu poznati Radoboj. Pred tobom, a kao na dlanu, širi se naše milovidno Zagorje, modri tamo daleka Kostelska i Zagrebačka gora, bjelucka Mihovljjan, nalukava izmedju stiena Lobor, iztiče stari Oštrec grad.

Sjeverno ti se pase oko na ogromnoj podravskoj nizini, koju poput srebrna pâsa zarubljuje daleka Drava. Kod Ivanca zagledasmo Kulevčicu, dočim nam je Varaždin zastirala nježna maglena koprena.

Priroda se tek na Volinskoj špici budila. Izlistala je cingola (*Chelidonium majus*), gorki pelin i klobučac (*Cyclamen*), pusteno lišće od brohotnjaka kako Lovro zove gorsku zečinu (*Centaurea montana*). Od grmlja nadjosmo liesku, borovicu i repikovinu (*Viburnum Lantana*).

Od Lovre sam u razgovoru saznao, da u šumi Jastrebovki i Skalovki kod Ivanca ima odebelih tisa, a na Jasenovcu briegu pećina u obliku vrganja, pod koju bi moglo stati 2—300 ljudi.

O gradu Trakošćanu priповiedao mi Lovro ovu crticu: »Kad su Turci ob-sjedali grad, bila u gradu zatvorena jedna žena i ta je rekla gradskim braniteljima, neka ju puste iz grada, pa će ona Turčina raztjerati. I oni ju pustili. Podje na kup pieska, što bijaše pred gradom i čim je na nj stala, od svakoga je zrnca postao stršen. Kad su se stršeni razletjeli, Turci su počeli bježati, i grad se tako oslobođio, a time i žena svoga sužanstva.«

Kad smo se do volje nagledali liepa kraja, podjosmo opet Kozjačom i zastrančismo prama briegu Gradišću. Tjemenica mu je ravna, bukvom zarasla i pećinama pokrivena. Kakovu zidu ili obradjenu kamenu ni traga.

Gradina, Gradac, Gradišće, poznata su imena bregova našemu narodu, te nas sjećaju onih kadkад davnih vremena, dok na njima bilo kakova sgrada stajaše. Tko bi znao, kakav li grad bijaše na Gradišću, kad mu je daleki viek, a vrieme mu zamelo svaki trag.

—c.

Družtvene viesti.

— **Dvoređica** (aleja) u Zagrebačkoj gori. Put, što u Šestinama vodi od kapelice sv. Roka do Kraljičinog zdenca već je priroda tako udesila, da se ga čovjek, pa prošao njime samo i jedan put, sieća preugodno. Prolazi šumom kestenovom i bukovom, slušajući iz preugodne hladovine buku potoka Medveščaka i pasući oko na preugodnoj zeleni i onim kamenim vrletima i pećinama.

Da taj put bude još ugodniji, da se premetne u put perivoja, obrubio ga ove godine presv. gospodin Miroslav grof Kulmer stablima crnogorice i tako stvorio prekrasnu dvoredicu, koja će biti mila svačijemu oku, ali je time i poljepšao kraj toga radi, jer će se ovo drveće zeleniti i onda, kada je drugomu popadalо lišće. Svi posjetnici ubave Zagrebačke gore, a posebice članovi Hrv. P. D., kojemu je presvetili gospodin predsjednikom, biti će mu zahvalni, pa dao Bog, da se u hladu te dvoredice što više razblaživali, što češće kod drevnoga Kraljičinog zdenca odmarali i odtuda Elvirinim putem uzlazili na Sljeme!

Prvi uzlaz na Ivanščicu. Godine 1876. o duhovima krenuše na put ova gg.: J. Torbar, V. Dizdar, dr. V. Dvoršak, Gj. Crnadak, J. Janda, A. Keser, Kikerec, M. Kišpatić i V. Klaić. Iz Zagreba pošlo je društvo u Šestine, uzpelo se odavle na Sljeme i spustilo preko gore u Stubicu dolnju. Tu su planinare pričekala kola, kojima krenuše u Zlatar, a odavle u Sutinsko. Kako je nastupilo zlo vrieme i potrajalo više dana, nisu se planinari uzpeli na Ivanščicu, već se preko Zaboka i Oroslavja povratili u Zagreb.

— **Prvo predavanje u hrv. plan. družtvu.** Prema § 2. družtvenih pravila imalo je društvo držati i predavanja te izvještaje o raznim zanimivim putovanjima i srodnim predmetima.

Prvo predavanje bijaše g. 1875., kad je predavao nezaboravni naš učenjak, dr. Gjuro Pilar »o postanku gora«, koje predavanje bijaše poslije štampano u »Viencu«.

— **Gradnje po hrvatskim gorama i planinama.** Treća glavna skupština plan. družtva bila je 22. veljače g. 1877., kad bude zaključeno, da se na Sljemu podigne piramida, i dozvoljen trošak od 300 for. Ta se svota pokazala naskoro premalenom i toga radi bude sazvana izvanredna glavna skupština, koja povisi prвobитно dozvoljenu svotu na 500 for. Piramidu preuzele je društvo 22. srpnja i. g.

— Knjiga-spomenica na Sljemenu uvedena je g. 1878. iz koje razabiremo da je god. 1879. bilo na tomu briegu 516 posjetnika, a u knjizi ubilježeno i krasnih misli, ali i takovih nepodobština, da je upravni odbor tu knjigu, na žalost onima, koji znaju koja joj je svrha i cijena — morao ukinuti.

Književnost.

Školski izleti. Napisao Dragutin Franić, učitelj kr. velike realke u Osieku. Preštampano iz »Školskoga Vjesnika« u Sarajevu, str. 1—61.

U prvoj točki ovoga putopisa govori pisac ob »obrazovnoj i odgojnoj vrednosti izleta« i kad je to učin o teoretički, prikazuje praktičnu provedbu zemljopisnog izleta osječkih realaca od Osieka do Željeznih vrata, osvrćući se na pripremu, zapt, red, hranu konak i tjelesni napor.

Ponajprije nas vodi pisac od Osieka do Novoga Sada, opisujući u prvome redu grad Osiek ne samo sa geografske, već i historijske strane. Na parobrodu »Aradu« krenuli su iz Osieka put Aljmaša, gledajući u kartu i prispodabljajući je s prirodom. Za daljnje plovitve takli su Erdut, u srednjem veku poznat kao Erdöd, Dalj i Vukovar, odkuda bivaju krajevi dunavski sve to zanimiviji. Od ovdje do Iloka vozili se dva sala, minuli nekoja neznačajna mjesta, došli u trgoviste Čerević i primakli se, razmatrajući Frušku goru, Kamenici, mjesto prekrasne okoline te došli u kr. slobodni grad Novi Sad, odkuda su pošli preko mosta od samih ladja u Petrovardin.

Razgledali su Karlovce, a onda krenuli pješice preko Fruške gore k manastiru Krušedolu, pak od manastira Velike Remete i Gergetega do Iriga, Hopova i preko gore do Vienca (444 m.) odkuda su uživali prekrasan vidik. Bili su u Ledincima, Rakovcu, Bećinu, tu razgledali tvornicu cementa, u kojoj radi do 300 radnika i onda pošli u manastir istoga imena.

Izletnici nastavše put niz južne obronke Fruške gore, ostaviv na desnoj strani najvišoj brieg Crveni čot (539 m.). Bili su u manastiru Bešenovu, Jazku i Vrdniku ili Ravanici. Iz Rume i Indije odjurile željeznicom kroz kitnjasti Srem u Zemun, gdje je pisci na domaku obuzela duboka sjeta, jer mu statistički brojevi bjelodano dokazaše, kako stranci po Sremu sve to više preotimlju mah. To mu bijaše prva sjeta, koja ga je obuzela na putu u najzitočnijem kraju naše divne domovine. Opisav Zemun, vodi te pisac u Biograd, odkuda krenuše na daljni put.

Tu je u putopisu govora o plovidbi od Biograda do Bazijaša, od Biograda do Smedereva,

o Pančevu i mnogim mjestima, koja su izletnici uz put gledali. Od Bazijaša »počinju prave prirodne krasote i grozote, odatle počinje najzanimiviji dio dunavskoga toka, počinje najveličanstveniji tjesnac evropski.« Sada čitamo opis toga kraja i o regulaciji Dunava.

Od Bazijaša dalje nastao je za izletnike pravi život parobrodski, minuli su Gradište, Staru Moldovu i stigli pod Golubovac od rimskih vremena poznato leglo »golubovačkih mušica«. U Kazanu su gledali Széchénijevu i Trajanovu cestu, koja bijaše za rimskega cara Trajana djelomice usjećena u živ-kamen, a vođila je iz Moesije u Panoniju.

Iz Kazana dodioše u Oršavu i pod 1400 m. dug, 300 m. širok otok Ada Kaleh, koji od g. 1878. po berlinskom ugovoru pripada našoj monarkiji. Od ovoga otoka udaljena su Željezna vrata (Demir kapija, Gjerdap) 4 km., a leže između rumunjske i srpske obale.

Razgledav Željezna vrata, podioše iz Oršave pješke (22 km.) u Herkulove kupke, koje nam pisac također opisuje, kao što i veličajni Dunav, te nas vodi preko Biograda u Zemun i Mitrovicu, odkuda je sa svojim izletnicima pošao u Čalmu i manastir Kuvetdin; crta nam krasote Fruške gore, pa nas iz Vukovara dovodi opet u Osiek.

Profesor Franić putovao je 16 dana i potrošio u svemu 114 for., popriječno po osobi 18 for.; po čemu odpada na dan 1 for. 13 nov. Svi izletnici nisu jednako potrošili, jer su se nekoji počeli razstajati kod Pančeva, nu najmanji trošak bijaše 10 for., a najveći 25 for. Na tom geografskom izletu upoznali su izletnici Frušku goru i skoro cieli ubavili Srem, najdoljnji tok Drave, Dunav i njegove raznolike obale od Aljmaša do Željeznih vrata, zatim sedam građova, 5 trgovista, 16 sela, 10 manastiru i jedno ljekovito kupalište. Iz daleka gledali su 2 grada, 4 trgovista i više od 50 sela, a sve to gledali u uživali, oko pasli i parili za malenu svetu, a pri tome mnogo čuli i naučili.

Pisac zaključuje svoj prezanimivi putopis ovim riječima: »Da Bog, da bi ovakvi izleti kod nas učestali te da bi bili pomagalom spoznaju istine, ljepote i dobrote, a mi dodajemo po Kehru: »Die selbsterlebte Geographie ist die beste.«

Raznice.

Proljeće u zimi. Do 10. veljače razvilo se u Tuškancu tik Zagreba lišće od ovih bilina: Cardamine silvatica, Alliaria officinalis, Glechoma hederaceum, Geum urbanum, Ranunculus acris, lanuginosus, polyanthemos, bulbosus, Philonotis Arum maculatum, Veronica Chamaedrys, Anthriscus Cerefolium, Galium Aparine, Geranium Robertianum, Knautia sylvatica. Do 12. veljače razvao se u Bukovcu badem (Mandelbaum), a u Tuškancu pasji Zub (Erythronium dens canis) i drienak (Cornus mas.) dočim na Lonjskoj pećini u Zagrebačkoj gori već 24. siječnja. 9. i mj. vidio je član H. P. D. g. Drag. Leskovac u Tuškancu od leptira prvoga admirala, dočim nam je g. Štagl sa Slijemena donio 12. veljače žutaka (Citronenfalter), kojega je na jednom mjestu ulovio poviše sniega.

Do pomenutoga dana izlistalo je i crni bazag, a u cvetu smo sabrali i prvi plućnjak (Pulmonaria officinalis) u kojega je cvieće ponajprije crveno, ali se poslije bojadiše u modro.

Do 18. veljače procvala je Anemone silvatica i Stellaria Hollestea.

Kako čitamo u novinama, najavlja se proljeće i u Hercegovini. Na suncu iznaša temperatura 25° R. Oko Blagaja izlistalo je drveće i grmije, a po livadama bujno procvalo cvieće. Tako blage zime ne pamte u Hercegovini već mnogo godina.

Oko Bakra procvale su voćke, a šljive koje su u jeseni cvale i obstale, sada dozrijevaju. Ovih dana procvala je i vinova loza u viogradu pomorskega kapeta V. Marokinija.

U zimi na Triglavu. (2865 m.) Dr. Julije Kugy iz Trsta, koji bijaše prije nekoliko godina na našem Kleku, uzašao je na Triglav 26. prosinca pr. g. sa vodičima Andrijom i Josipom Komačem iz trentske doline. Kad su se uzpeli 2404 m. visoko, nadju planinarsku kuću Marije Terezije zatrpanu sniegom i ledom. Sjekući sjekiricama stube u led, uzlazili su 19 sati i uz sretne i osobito povoljne okolnosti zahvatili najvišu točku Triglava. Temperatura bila je + 5° R. i — 5° R., razgled veličanstven sižući do daleke Istrije. Dr. Kugy ostao je na tjemenicu samo nekoliko časaka i povratio se u Mojstranu.

10. siječnja t. g. uzpeše se na Triglav dva Engleza i na cieli su uzlaz potrošili 30 ura.

Ruska planinarska družtvu. Do godine 1890. obstojaо je u Odesi samo »Club de Crimée«, nu sada u Moskvi prof. Mušketov o v. osniva »Club Alpin Rus«. Od godine 1880. bijaše u Tiflisu »Club Alpin di Caucas«, ali je za kratko vrieme prestao.

Korist od planinarstva u Švicarskoj. Lanske smo godine u 1. broju »Hrv. Planinara« u posebnom članku iztaknuli znatnost i zadaću planinarstva i tom prilikom upozorili na veliku korist za pojedine krajeve i narode. Koju pak gospodarstvenu korist donosi

planinarstvo liepo nam svjedoči koljekva njegova, Švicarska.

Georges Michel u „Economiste français“ napisao je veoma zanimiv članak iz kojega po bečkom časopisu »Der Süden« priobčujemo neke podatke.

Godine 1894. bilo je po bregovima i dolinama Švicarske 1039 stalnih i 650 hotela planinarske sajone u svemu dakle 1689 gostiona sa 84.000 kreveta od kojih ih bijaše 32.396 u visinama od 1000 i više metara. Od spomenute godine broj se je hotela umnažao, pa ih ima sada i tamu, gdje su prije bile planinske bajte i kolibe.

Iste godine imali su švicarski hoteli brutto primitak od 114,383.744 franaka, dočim godišnji proračun Švicarske iznosi 78 do 80 milijuna franaka. U hotelima služilo je 33.997 osoba uz plaću od 8.756.500 franaka. Na kuhinje potrošilo se 50 milijuna, 7 i $\frac{1}{2}$ milijuna na obćenite troškove i popravke sgrada, 5 i $\frac{1}{2}$ milijuna na ogrev i razsvjetlu, velike svote na poreze, osiguravanje, oglašivanja i druge potrebe.

Po izvješću društva švicarskih svratištara potrošilo se je u kuhinjama sira za 350.000 franaka, ulja 358.000, theaza 375.000, šećera za 490.000, kave za 477.000, voća za 1.137.000, jaja za 1.397.000, povrća i konzerva za 16.430.000 mljeka za 1.677.000, maslaca za 2.254.000 kruha za 2.660.000, riba za 3.483.000, peradi za 6.313.000, mesa i divljači za 14.086.000 franaka.

Cisti dobitak svratištara iznosi je g. 1894. 31.505.475 franaka. Malo ne ciela ta svota ostaje u Švicarskoj, a pridamo li k tomu još i razne obrtnice, kola, vodiče, mazge itd. donosi planinarstvo toj blaženoj i sretnoj zemlji na godinu više od 200 milijuna franaka!

Lanske godine bilo je u Švicarskoj 2.300.000 putnika i planinara; ukupni dohodak svratištara iznosi 120 milijuna franaka.

No planinari ne putuju samo Švicarskom, Tirolom, Italijom, koje su zemlje u planinarskom pogledu dovoljno poznate, već čeznu za nečim novim, nečim nevidjenim. Oni traže nove prirodne dragulje, a imadu ih dovoljno u južno-slavenskim zemljama, pa ih u novije doba vidiemo, gdje putuju k jugu, zalaze u Bosnu i Hercegovinu, vraćaju se klasičnom Dalmacijom i zastave u Hrvatskoj, da gledaju ono, što još nikada nisu vidjeli.

U nas je planinarsivo još u povojima, nu kako je naša domovina upravo stvorena za planinarstvo, dao dobiti Bog, da se ono uz pomoć naših podružnica što prije razmahne te naoruđu što veću korist namakne, a kolika je ta, svjedoče nam Švicarska i one zemlje u kojima je planinarstvo do zamjerne visine uznapredovalo.